

**NIKOH MUSTAHKAMLIGINI TA'MINLASHNING MA'NAVIY-
MA'RIFIY VA PSIXOLOGIK IMKONIYATLARI**

Normamatova Nazira Alijon qizi

Guliston davlat universiteti tayanch doktoranti

+998(99)-813-95-24 naziranormamatova715@gmail.com

Annotatsiya.

Nikoh mustahkamligi oilaviy barqarorlikning asosiy omillaridan biri bo'lib, uning ta'minlanishi jamiyatning rivojlanishi va farovonligi uchun muhimdir. Nikohni mustahkamlashning ma'naviy-ma'rifiy va psixologik imkoniyatlari, oilaviy munosabatlarning barqarorligini oshirishga xizmat qilishi mumkin. Bunday imkoniyatlar asosan har ikki tomonning o'zaro anglashuvi, hurmat, sevgi, murosa va qat'iyligi bilan bog'liqdir.

***Kalit so'zlar:** nikoh mustahkamligi, ma'naviy-ma'rifiy imkoniyatlar, psixologik imkoniyatlar, o'zaro hurmat, ma'naviy tarbiya, o'zaro tushunish, oilaviy psixologik maslahatlar, diniy qadriyatlar, sevgi va ishonch, oila barqarorligi, hissiy qo'llab-quvvatlash, sadoqat.*

Абстрактный.

Стабильность брака является одним из основных факторов стабильности семьи, и ее поддержание важно для развития и благополучия общества. Духовные, образовательные и психологические возможности укрепления брака могут служить повышению устойчивости семейных отношений. Такие возможности в основном связаны с взаимопониманием, уважением, любовью, компромиссом и решимостью с обеих сторон.

***Ключевые слова:** стабильность брака, духовно-образовательные возможности, психологические возможности, взаимное уважение, духовное воспитание, взаимопонимание, семейное психологическое консультирование, религиозные ценности, любовь и доверие, стабильность семьи, эмоциональная поддержка, поддержка, лояльность.*

Abstract.

The strength of marriage is one of the main factors of family stability, and its provision is important for the development and well-being of society. Spiritual, educational and psychological opportunities for strengthening marriage can serve to increase the stability of family relations. Such opportunities are mainly associated with mutual understanding, respect, love, compromise and determination of both parties.

Keywords: *marital strength, spiritual and educational opportunities, psychological opportunities, mutual respect, spiritual upbringing, mutual understanding, family psychological counseling, religious values, love and trust, family stability, emotional support, loyalty.*

Har bir oila konkret davr, vaqt, zamon va makonda mavjud bo'lganligi sababli, u avlodlararo bog'liqlik, ma'naviy meros, milliy an'analar, urf-odatlar va rasm-rusmlarni saqlovchi noyob insoniy uyushmadir. Shu institut bo'lgani sababli, har bir millat, elat va xalqlarning noyob udumlari asrlar osha saqlanib kelmoqda. Umuman, nikoh deb atalmish qadriyatning mavjudligi va unga avlodlarning e'tiqod qilishi ham oilaning muhim vazifasidir. Nikoh mustahlamligini ta'minlashda juda ko'plab ma'naviy-ma'rifiy va psixologik imkoniyatlardan foydalanish mumkun. Xususan O'zbek milliy mentalitetiga xos jihatlardan yana biri jamiyat hayoti, insonlar turmush tarzini ko'proq an'ana urf-odatlar orqali boshqarilishidir bu urf-odatlar qiz uzatish kuyov tanlash ham ma'lum darajada nikohning mustahkam bo'lishiga ta'sir ko'rsatmay qolmaydi. O'zbek xalqi oila qurish an'analariga rioya qilishda, qiz uzatish yoki kuyov tanlashda ham quda bo'lmish tomon xususida ma'lumotga ega bo'lib, ularning ijtimoiy kelib chiqishini, jamoada tutgan o'rnini va obro'- e'tiborini hisobga oladi. Agar kuyov yoki kelin bo'lmish tomonning aqli, odobi, husni malohati bir hissa bo'lsa, ularning qarindosh-urug'lari, avlodning jamoadagi mavqei va bu xususdagi jamoatchilik fikri ikkinchi, aksariyat hollarda, hal qiluvchi omil vazifasini o'taydi. Farzandlarni yaxshiga qo'shish, bu borada xato qilib qo'ymaslikda

jamo'a, jamiyat ra'yi, ko'pchilikning kengashli fikri muhim rol o'ynaydi. Shu boisdan ham, jamoatchilik fikrining shaxs turmush tarzi, taqdirini belgilashdagi ustuvorlik mavqei beqiyosdir. Shu o'rinda "G'arb qonunlari, sharq urf-odatlari bilan boshqariladi" degan iborani eslamoq joiz. Darhaqiqat, Sharqda, shu jumladan o'zbeklarning turmush tarzida ham ko'plab urf-odatlar qonunlar darajasida yuqori turadi. Jumladan, oila davrasida, yoinki, keng jamoatchilik o'rtasida o'tkaziladigan barcha marosimlarimizda mahallaning bosh-qosh bo'lishi, qo'ni-qo'shnihilik an'analarimiz, oila-turmush marosimlarimizdagi ko'plab urf-odatlar qonun darajasida bajariladi. G'arbda shaxs jamoaga o'zligini yuzaga chiqarish, iste'dodi va imkoniyatlarini namoyish etish, muayyan maqsadlarga erishish vositasi sifatida qaraydi. Jamoa insonning ichki, botiniy dunyosi, ruhiyati va shaxsiy hayotiga mutloq aralashmaydi. Sharqda jamoaga asosiy e'tibor beriladi. Nikoh mustahkamligini ta'minlashda ikki yosh o'rtasidagi sof muhabbat ham muhim ahamiyatga ega. Bundan tashqari dinimizda ham yaxshilik qilish bir-birlarini hurmat qilish, sevish baxtga olib klishi haqida aytib o'tilgan. Xususan, Islom olamining muqaddas kitobi Qur'onda insoniy munosabatlarni tushunish uchun insonlar tomonidan faqat yaxshilik, ezgulik, do'stlikni amalga oshirish kerakligi (79-oyat, Niso surasida), insonlar orasida faqat va faqat yaxshi munosabatlar amalga oshirish lozimligi (160-oyatda), bunday munosabatlarni amalga oshirish esa yaxshilik alomati ekanligi 63-, 98-, 139-oyatlarida bayon etilgan. Hadislarda esa yaxshi insoniy munosabatlarni qay yo'sinda olib borish lozimligi tushuntiriladi: «Oralaringda salom berishni tarqatinglar, bir-birlaringga muhabbatlaring ziyoda bo'ladi» (142-hadis); shuningdek katta yoshdagilarga e'tiborli bo'lish (373-hadis); ilm ahliga e'tiborli bo'lish (141-hadis), ota-onalar va farzandlarga mehri bo'lish kabi munosabatlar asosiy mavzu sifatida yoritiladi. Yaxshi insoniy munosabatlar va u bilan bog'liq axloq odob, tartib-qoidalar O'rta Osiyo mutafakkirlarining o'rganish, kuzatish va munosabat bildirish masalalaridan bo'lib kelgan.

Abu Ali Ibn Sino o'zining «Donishmandnoma» asarida har bir kishi baxtli bo'lishi uchun o'zidagi axloqi, odobi, yurishturishi va atrofdagilarga munosabatini ijobiy

qilishi kerakligini uqtiradi. Abu Ali ibn Sino o'z asarlaridan birida kuchli muhabbatni izohlar ekan, uni kasallik sifatida ta'riflaydi va «davolanish» yo'llarini ko'rsatib o'tadi: muhabbat o'tida qiynalib azob chekayotgan ikki qalbni birlashtirishni maslahat beradi.

Shuningdek u yana ma'lum obyektiv sabablarga ko'ra, ya'ni dinidagi, salomatligidagi, yoshi va ijtimoiy kelib chiqishidagi va shu kabi tafovutlarga asoslanib qalblarni birlashtirish imkoni bo'lmasa, unda odarning ruhiy xususiyatlariga ko'ra turlicha davo choralarni qo'llashni tavsiya etgan. Masalan, hissiyotni boshidan kechirayotgan odamni sevgilisidan sovutish, hissiyotni zaiflashtirish, hissiyotni boshqa shaxsga ko'chirish, chalg'itish, organik ehtiyojlarni qondirish orqali muhabbat hislarni susaytirish shular jumlasidandir. Bundan tashqari O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 76-moddasida Oila jamiyatning asosiy bo'g'inidir hamda u jamiyat va davlat muhofazasidadir. Nikoh O'zbekiston xalqining an'anaviy oilaviy qadriyatlariga, nikohlanuvchilarning ixtiyoriy roziligiga va teng huquqliligiga asoslanadi. Davlat oilaning to'laqonli rivojlanishi uchun ijtimoiy, iqtisodiy, huquqiy va boshqa shart-sharoitlar yaratadi deb belgilab qo'yilgan. Nikoh mustahkamligi, jamiyatdagi oila institutining asosiy mezonlaridan biri hisoblanadi. Nikoh o'zaro ishonch, hurmat, sevgi va bir-biriga qarshi to'liq mas'uliyatli bo'lishni talab etadi. Shu bilan birga, nikohning ma'naviy-ma'rifiy va psixologik tomoni nikohning mustahkamligini ta'minlashda muhim o'rin tutadi.

1. Nikohning Ma'naviy-Ma'rifiy Imkoniyatlari

Nikohning ma'naviy-ma'rifiy aspekti, har ikki sherikning axloqiy qadriyatlar, dunyoqarashlar va ijtimoiy me'yorlarga rioya qilishini anglatadi. Ma'naviyat nikohda ishonch, sadoqat, hamkorlik, va qarorlar qabul qilishda o'zaro kelishuvni o'z ichiga oladi.

A) Diniy va Ma'naviy Qadriyatlar

Diniy e'tiqodlar va ma'naviy qadriyatlar nikohning asosini tashkil etadi. Ko'plab www.tadqiqotlar.uz

madaniyatlar va diniy qarashlar, oila qurishning asosiy maqsadi, oilaning barqarorligi va uning mustahkamligini ta'minlashni ko'zda tutadi. Misol: Islomda nikoh, oilaning shakllanishi va mustahkamlanishi uchun muhim o'rin tutadi. Oilada hurmat, sadoqat, mehr-oqibat kabi qadriyatlar o'zaro aloqalarni mustahkamlashga xizmat qiladi.

B) Ta'lim va O'qitish

Nikohda har ikkala tomonning ma'rifati, ilmiy darajasi va o'zaro tushuncha darajasi muhim rol o'ynaydi. Oila ichidagi ta'lim, oilaviy munosabatlar va qarorlar qabul qilish jarayonida ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Statistika:

- O'qitilgan juftliklar orasida ajralish darajasi pastroq bo'ladi. Misol uchun, o'rta maktabni tamomlagan va oliy ta'limni olishgan juftliklar o'rtasida ajralish darajasi 10-15% kamroq bo'lishi mumkin.

C) Madaniyat va Ijtimoiy Me'yorlar

Nikohning mustahkamligini ta'minlashda madaniy nuqtai nazar ham muhim. Madaniyatlar orasida nikohga bo'lgan munosabatlar turlicha bo'lishi mumkin, shuning uchun madaniy va ijtimoiy qadriyatlar nikohda o'zaro hurmat va anglashuvni rivojlantiradi.

2. Nikohning Psixologik Imkoniyatlari

Nikohning psixologik o'lchovi, har bir juftlikning o'zaro munosabatlaridagi psixologik holatni, qarorlar qabul qilishni va hissiy qo'llab-quvvatlashni anglatadi.

Emotsional Qo'llab-quvvatlash

Nikohda o'zaro hissiy qo'llab-quvvatlash muhim ahamiyatga ega. Juftliklar o'rtasida samimiy aloqalar, bir-birining hissiyotlarini tushunish va qo'llab-

quvvatlash, nikohni mustahkamlashga yordam beradi.

Ishonch va Sadoqat

Ishonch va sadoqat nikohda muhim psixologik omillardir. Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, juftliklar o'rtasidagi ishonchni mustahkamlash, ularning bir-biriga bo'lgan sadoqatini oshiradi va nikohni mustahkamlashga yordam beradi.

Statistika:

- **Ishonchni mustahkamlash:** 90% dan ortiq juftliklar, bir-biriga ishonchni yo'qotganlarida, nikohni saqlab qolish uchun psixologik yordam olishgan.

Ijtimoiy va Psixologik Qiyinchiliklarni Birgalikda Yengish

Nikohda ba'zi ijtimoiy va psixologik muammolar yuzaga kelishi mumkin. Masalan, moliyaviy qiyinchiliklar, bolalar tarbiyasi yoki sog'liq bilan bog'liq muammolar. Bu kabi holatlarda, sheriklar bir-biriga psixologik yordam berishlari va muammoni birgalikda hal qilishlari nikohning mustahkamligini ta'minlaydi.

Statistika:

- Oila uchun psixologik maslahatlar olingan holatlarda, juftliklarning 75% dan ortig'i ijtimoiy qiyinchiliklarni yengishda muvaffaqiyat qozonishgan.

3. Nikoh Mustahkamligini Ta'minlashda Samarali Yondashuvlar

Nikohning mustahkamligini ta'minlash uchun bir qancha yondashuvlar mavjud, ulardan ba'zilari quyidagilardir:

- **Ochiq va halol muloqot:** Juftliklar o'rtasidagi o'zaro fikr almashish, qarorlar va kelishuvlar orqali, ularning nikohi mustahkamlanadi.
- **O'zaro hurmat:** Bir-biriga hurmat ko'rsatish, doimiy ravishda qo'llab-quvvatlash va sevgi ko'rsatish muhimdir.

- **Sabr-toqat va moslashuvchanlik:** Oila ichidagi o'zgarishlarga moslashish va o'zaro sabr-toqat, nikohni mustahkam qiladi.

Xulosa

Nikohning mustahkamligi, faqat bir tomondan emas, balki har ikki sherikning hamkorligi va ruhiy yondashuvi bilan ta'minlanadi. Ma'naviy, ma'rifiy va psixologik jihatlar, nikohning davomiyligini, barqarorligini va farovonligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Bu omillarni rivojlantirish orqali, nikohlarni mustahkamlash va oilaviy baxtni oshirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. "Mahalla va oila" ilmiy-tadqiqot instituti Oila psixologiyasi yo'nalishi bo'yicha o'quv-uslubiy majmua. T.:2021-y, 42-b.
2. G'.B.Shoumarov,I.O. Oila psixologiyasi T.:2011-y, 93-b.
3. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Rasmiy nashr.-toshkent: "O'zbekiston" 2023-y, 43-b.